

DYSLEXIEPROTOCOL

Herbert Vissers College
September 2023

Inhoud

Algemeen:	3
Vaststelling dyslexie:	4
Dyslexiebeleid HVC:	4
Aanpassingen van het onderwijs:	4
Procedure tot het verlenen van dispensatie:.....	5
Dyslexieverklaring en faciliteitenkaart:	6
Dyslexiecoördinator:	6
Dyslexiecoaches:.....	6
Digitale dyslexie ondersteuning:	7
Richtlijnen examens:	7
Bijlage 1: Afspraken verschillende secties.....	8
Bijlage 2: Periodisering aangepast programma Frans of Duits.....	10
Bijlage 3: Digitale Dyslexie Ondersteuning:	11

Algemeen:

Op dit moment is de meest geaccepteerde definitie van dyslexie de volgende: Dyslexie is een stoornis die gekenmerkt wordt door een hardnekkig probleem met het aanleren en het accuraat en/of vlot toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau.

Dyslectische leerlingen in het voortgezet onderwijs hebben problemen met:

- Lezen en/of spellen op woordniveau in het Nederlands en in de moderne vreemde talen (nieuwe klank-tekenkoppelingen, ingewikkelde spellingsafspraken);
- Het snel en accuraat lezen (decoderen) van teksten bij alle vakken;
- De leesproblemen van leerlingen met dyslexie vallen het meest op bij hardop lezen. Sommige leerlingen hebben een traag leestempo en lezen de woorden spellend. Anderen hebben een hoog leestempo, maar maken daarbij veel fouten door te raden. Er kan ook sprake zijn van een combinatie van beide.
- Het snel en accuraat spellen (coderen) bij functioneel schrijven bij alle vakken. Leerlingen met dyslexie maken langdurig veel spellingsfouten en hebben, om dat te voorkomen, veel steun nodig van spellingsregels. Het kan zijn dat ze één bepaald woord op een bladzijde op verschillende manieren spellen. Leerlingen met dyslexie proberen vaak de spelling van specifieke woorden te onthouden. Dit is een enorme belasting voor het geheugen. Bovendien beklijft de kennis meestal niet, omdat ze het op een ongestructureerde manier in het geheugen opslaan.
- Daarnaast zie je dat leerlingen met dyslexie vaak onleesbaar schrijven en veel doorhalingen maken. Bij leerlingen die wel leesbaar schrijven, valt het trage schrijftempo op.
- Dyslexie gaat vaak gepaard met faalangst en onzekerheid met betrekking tot het leren. Leerlingen met dyslexie twijfelen aan hun eigen kunnen, raken gefrustreerd als ze na lang leren een onvoldoende halen, schamen zich voor hun leestempo en hun 'anders' zijn.

Dyslectische leerlingen kun je in drie categorieën indelen:

1. Leerlingen die als gevolg van dyslexie last hebben van een tempoprobleem. Ze lezen langzamer en zijn veelal ook minder snel in het verwerken van informatie.
2. Leerlingen die als gevolg van de dyslexie last hebben van zowel een tempoprobleem als een spellingsprobleem. Zij hebben naast bovengenoemd probleem grote moeite met spelling. De spellingsproblemen zijn bij deze groep leerlingen van basale aard. Schrijven wat je hoort kost deze groep leerlingen veel energie.
3. Leerlingen die als gevolg van de dyslexie in zeer ernstige mate last hebben van zowel een tempoprobleem als een spellingsprobleem. Ze lezen beduidend langzamer, zijn beduidend minder snel in het verwerken van informatie en hebben daarnaast zeer grote moeite met de spelling. De spellingsproblemen zijn bij deze leerlingen van zeer basale aard. Schrijven wat je hoort kost deze groep leerlingen zeer veel energie.

Vaststelling dyslexie:

Dyslexie wordt vastgesteld door middel van een psychologisch/ didactisch onderzoek door een erkende (GZ-)psycholoog/ orthopedagoog. Daarbij wordt een officiële dyslexieverklaring afgegeven. Een dyslexieverklaring blijft geldig zonder beperkingen.

Hierin wordt aandacht besteed aan:

- De onderkende diagnose
- Of er sprake is van dyslexie en in welke mate
- De verklarende diagnose
- Er wordt aangegeven wat de oorzaken zijn.
- De indicerende diagnose
- Er wordt advies gegeven over het gebruik van compenserende en dispenserende maatregelen.

Als een leerling bij aanmelding al in bezit is van een officiële dyslexieverklaring met bijbehorend onderzoeksverslag, wordt de leerling geregistreerd als zijnde dyslectisch en ontvangt hiervoor een faciliteitenkaart met de daarbij behorende afspraken.

Mocht er tijdens de schoolloopbaan twijfel ontstaan over mogelijke dyslexie, dan kunnen docenten en/of ouders hun vraag neerleggen bij de orthopedagoog. Zij kan hierin dan advies geven.

Dyslexiebeleid HVC:

Aanpak:

Uitgangspunt in het dyslexiebeleid is de leerling. Het gaat steeds om de vraag: Wat heeft deze leerling nodig om het niveau van onderwijs te kunnen volgen dat aansluit bij zijn/haar capaciteiten? Dit vraagt om een geïntegreerde aanpak gedurende de hele schoolloopbaan waarin de medezeggenschap van de leerling van groot belang is.

Het is belangrijk dat dyslectische leerlingen zelf hun handicap erkennen en aan leerkrachten laten zien waar ze moeite mee hebben. Tevens kunnen ze zelf aangeven op welke aanpassingen ze recht hebben nl. tijdverlenging, aangepaste toetsing (ter beoordeling vakdocent), aangepaste beoordeling spelling (regels van de sectie), audio-ondersteuning. Ze nemen op deze manier zelf verantwoordelijkheid en bereiden zich voor op het omgaan met dyslexie in de toekomst.

Aanpassingen van het onderwijs:

Scholen zijn verplicht aanpassingen die een leerling met een beperking vraagt, te realiseren op basis van de wet *Gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte*. Dyslexie valt onder deze wet.

In het aanpassen van het onderwijs maken we onderscheid tussen compenserende en dispenserende aanpassingen.

Compenserende aanpassingen

De medewerkers die betrokken zijn bij het onderwijs zullen in eerste instantie moeten accepteren dat dyslexie een leerprobleem is. In de onderwijssituatie kunnen zij

gebruik maken van een aantal compenserende maatregelen. Zij kunnen er op letten dat de dyslectische leerlingen geen onverwachte leesbeurt krijgen. Het uitleggen van nieuwe lesstof of woorden kan worden ondersteund door het visueel te maken en een duidelijke structuur aan te brengen.

Binnen het HVC gelden de volgende compenserende aanpassingen:

- Extra tijd bij overhoringen, toetsen (20% tijdverlenging) en examens.
- Aangepaste beoordeling van spelfouten (zie bijlage1).
- Waar mogelijk en gewenst naast schriftelijke toetsen ook mondelinge toetsen.
- Gebruik van alternatieve toets mogelijkheden.
- Gebruik van tekstverwerker met spellingcorrectie (laptop) tijdens lessen, toetsen en eindexamen.
- Gebruik van digitale ondersteuning: de mogelijkheid tot verklanking en de laptop als schrijfgerei.

Dispenserende aanpassingen

Wanneer compenserende aanpassingen de belemmeringen door dyslexie niet voldoende kunnen verminderen, kan besloten worden tot het overgaan naar dispenserende aanpassingen. Aanpassing in de vorm van dispensaties betekent dat een leerling wordt vrijgesteld van bepaalde geldende eisen. Bij het vaststellen van dispensaties moet het toekomstperspectief van de leerling centraal staan. Voor taken die de leerling bij het eindexamen of in een vervolgopleiding uit moet kunnen voeren, moet geen dispensatie verleend worden.

Mogelijkheden van dispensatie zijn:

- vrijstelling van bepaalde toetsen ;
- de omvang van de boekenlijst verminderen;
- vrijstelling van Duits of Frans in de onderbouw van het vmbo;
- aanpassing van het programma voor Frans óf Duits in leerjaar 2 en 3 van de havo en het vwo. Er kan geen vrijstelling worden verleend aan leerlingen met dyslexie.

Voor de mogelijke vrijstellingen voor de bovenbouw verwijs ik naar het Inrichtingsbesluit WVO, artikel 26e(zie ook het Protocol Dyslexie VO).

Procedure tot het verlenen van dispensatie:

- De betreffende leerling moet in het bezit zijn van een geldige dyslexieverklaring.
- Wanneer blijkt dat een dispenserende aanpassing voor Frans of Duits noodzakelijk blijkt voor een leerling, dient dit ter beoordeling ingediend te worden bij de teamleider. De aanvraag kan gedaan worden door de mentor, vakdocent, leerling en door ouders.
- De teamleider zal de dispensatie aanvraag bespreken met de leerling, ouder(s)/verzorger(s).
- De teamleider bespreekt de aanvraag met de dyslexiecoördinator, de betreffende vakdocent en de mentor.
- Wanneer blijkt dat de dispenserende aanpassing gegrond of ongegrond is, dan legt de teamleider dit vast in Magister en communiceert dit met de ouder(s)/verzorger(s).
- Het betreffende vak waar dispensatie voor verleend wordt of waarvoor een aanpassing in het programma gedaan wordt, kan niet meer gekozen worden

- als examenvak. (NB.: Ook niet bij een profielwisseling in de bovenbouw.)
- De mentor communiceert de afspraken naar alle vakdocenten.

Ad. dispenserende aanpassing

Gegronde redenen voor een dispenserende maatregel kunnen zijn:

- Het aanbieden van meer dan 2 moderne vreemde talen legt een te zware druk op het totale programma van de leerling. De resultaten vormen hierdoor een belemmering voor de studievoortgang.
- De leerling besteedt onevenredig veel tijd aan het leren van Frans of Duits dat dit de overgang in gevaar kan brengen.

In het geval van dispensatie voor het vak gelden de volgende afspraken:

- De leerling zal tijdens de lessen waarvoor dispensatie is verleend, wel in de les aanwezig blijven en werken aan een andere taal.
- In het geval van een aangepast programma zal dit als een extra activiteit in het rooster gepland worden. Leerlingen krijgen ook in het aangepaste programma een beoordeling. Belangrijke criteria zijn aanwezigheid en inzet.
 - Een rapportcijfer kan niet anders worden dan een NB.
 - Er kunnen geen compensatiepunten opgebouwd worden vanuit het aangepaste vak.
- Voor een periodisering van het aangepaste programma zie bijlage 2.

Voor alle voorgestelde aanpassingen geldt dat zolang een leerling het reguliere programma blijkt te kunnen volgen, hij/zij dat gewoon moet doen. Op het moment dat het begint te knellen, is het tijd om aanpassingen in te zetten.

Dyslexieverklaring en faciliteitenkaart:

Een kopie van de officiële dyslexieverklaring dient aanwezig te zijn in het dossier van de leerling. Leerlingen waarvan bovenstaande kopie op school aanwezig is, ontvangen een faciliteitenkaart. Deze kaart dient waar nodig getoond te worden aan de docent bij een toets of overhoring.

Dyslexiecoördinator:

De dyslexiecoördinator is een aangewezen taaldocent belast met de volgende taken:

- Ziet erop toe dat de afgesproken faciliteiten m.b.t. dyslexie zo goed mogelijk uitgevoerd worden;
- Is aanspreekpunt voor de ouders;
- Is aanspreekpunt voor de dyslexiecoaches, teams, mentoren en docenten;
- Geeft adviezen ten aanzien van het dyslexiebeleid.

Dyslexiecoaches:

De dyslexiecoach is een vast persoon die gedurende de onderbouw- of bovenbouwperiode verbonden is aan een dyslectische leerling.

De coaching heeft tot doel de leerling zo veel mogelijk zelfstandig te leren omgaan met zijn handicap en de docenten/het team zo goed mogelijk leren omgaan met deze groep leerlingen. Binnen de HVX afdeling, is de persoonlijke coach aanspreekpunt

met betrekking tot dyslexie.

De dyslexiecoach:

- Is het eerste aanspreekpunt voor de leerling als het over dyslexie gaat.
- Geeft de leerling tips hoe om te gaan met dyslexie.
- Ondersteunt de leerling bij emotionele problemen die voortkomen uit dyslexie.
- Bemiddelt bij problemen aangaande dyslexie tussen docent / leerling.
- Adviseert en begeleidt het team als bij de leerling blokkades optreden als gevolg van dyslexie.
- Organiseert, indien nodig, lotgenotencontact of workshops voor leerlingen.
- Informeert de ouders en onderhoudt contact met de ouders.
- Informeert en geeft voorlichting over dyslexie aan het team.
- Geeft, indien nodig, voorlichting aan secties over hoe om te gaan met dyslectische leerlingen.
- Verricht ondersteunende taken voor de dyslexie coördinator.

Digitale dyslexie ondersteuning:

Het HVC biedt leerlingen met dyslexie de mogelijkheid tot verklanking. Het horen van de tekst en het meelesen in het boek, helpt hen om de stof beter te begrijpen. Afhankelijk van het device dat de leerling gebruikt, wordt er ingezet op de voorleesfunctie in Word en of in Microsoft Edge en de voorleesfunctie op de IPad. Niet elke leerling met dyslexie heeft hier baat bij of vindt dit prettig. Het gebruik is dan ook een vrije keuze.

Ouders /verzorgers en leerling ontvangen aan het begin van het schooljaar een handleiding met daarin uitgelegd hoe de voorleesfunctie aangezet kan worden. Een voorleesfunctie kan zowel tijdens de les, het maken van huiswerk als tijdens een toets gebruikt worden.

In bijlage 3 staan alle regels en afspraken vermeld rond het gebruik van het verklanken.

Richtlijnen examens:

Het HVC conformeert zich naar de examenrichtlijnen zoals die zijn vastgelegd door het CVE. Aangezien deze richtlijnen jaarlijks kunnen veranderen verwijzen we naar de CVE brochure voor kandidaten met een beperking.

Bijlage 1: Afspraken verschillende secties

Nederlands:

Sectie afspraak is dat bij een toets waarbij spelling belangrijk is, spelfouten op de volgende manier worden berekend. Voor leerlingen met dyslexie geldt hiervoor een soepeler regeling.

- 0,1 pt per spelfout met een max. van 1 pt. (De leerling kan dus 10 spelfouten maken.)
- Voor de dyslectische leerling geldt 0,05 pt per spelfout met een max. van 1 pt. (De dyslectische leerling kan dus 20 fouten maken.)
- Het aantal spelfouten wordt van het cijfer afgetrokken.

Frans:

De sectie Frans heeft de volgende afspraken gemaakt voor dyslectische leerlingen:

- Letters omgewisseld: niet rekenen
- Accenten $\frac{1}{4}$ i.p. v. $\frac{1}{2}$
- Niet storende spelfout: $\frac{1}{4}$ i.p.v. $\frac{1}{2}$
- Storende spelfout: $\frac{1}{2}$ i.p.v. 1 fout
- Grammaticale fout/uitgang van werkwoord fout: 1 fout (zoals bij 'gewone' leerlingen)

Verder gelden de regels die globaal gemaakt zijn voor alle vakken zoals het geven van meer tijd bij toetsen, het gebruik van een laptop en een heel enkele keer een mondelinge overhoring in plaats van een schriftelijke toets.

Duits:

De sectie Duits heeft de volgende afspraken gemaakt voor dyslectische leerlingen:

- Verwisselingen van letters worden niet gerekend (farhen ipv fahren)
- Umlauten worden niet gerekend tenzij ze een werkwoord een totaal andere betekenis geven (bv. Ich mochte en ich möchte)
- Hoofdletters worden niet fout gerekend
- Leerlingen krijgen zowel bij proefwerken als ook so's meer tijd
- Bij extreme gevallen van dyslexie wordt een laptop gebruikt
- Bij hoge uitzondering kan er sprake zijn van mondeling overhoren

Engels:

Vakspecifieke richtlijnen ter ondersteuning van dyslectische leerlingen:

- Reik leerlingen luister-, regel- en opbouwstrategieën aan. Leerlingen vinden spellen bijvoorbeeld lastig, en het is voor hen dan handiger om dit te beredeneren.

- Lees nieuwe woorden voor, bespreek de betekenis en laat leerlingen de woorden naspreken.
- Visualiseer.
- Gebruik kapstokwoorden voor spelling.
- Laat onregelmatige werkwoorden leren op bepaalde kenmerken, maar niet op alfabetische volgorde.
- Zorg voor variatie in toetsvormen, maar zorg wel dat de toetsvorm aansluit op de oefeningen in de methode.
- Opdrachten mogen worden voorgelezen indien nodig.
- Toetsen moeten geprint zijn in Arial 12. Laat eventueel meer ruimte open tussen opdrachten.

Wat in de sectie is afgesproken:

- Leerlingen mogen toetsen maken op een laptop. Echter, de spelling –en grammaticacontrole moet wel worden uitgezet
- Leerlingen mogen onderstrepen/markeren in de opgaves.
- Leerlingen die zwak zijn in spelling mogen fonetisch schrijven, fonetisch geschreven woorden mogen niet worden fout gerekend. Dit geldt niet wanneer het om een grammaticale spellingsbepaling gaat, of de betekenis onduidelijk wordt.
- Leg vast wat er op de toets getoetst wordt. Als er twee zaken getoetst worden, bijvoorbeeld spelling en inhoud, kan er besloten worden om twee cijfers te geven.

Normering:

In de Engelse taal maken leerlingen veel fouten in de klank-tekenkoppeling. Daarnaast beheersen zij vaak de grammaticale regels in het Nederlands niet en kunnen zij deze dus niet toepassen in het Engels (bijvoorbeeld woordbenoeming en regeltoepassing).

Beoordelen van toetsen bij Engels:

- spelfouten worden minder zwaar beoordeeld dan bij andere leerlingen
- herhalingen van spelfouten worden niet meegerekend
- fouten tegen grammaticale regels (b.v. werkwoord tijden, naamvallen etc.) worden wel beoordeeld

Overige vakken:

Bij overige vakken wordt spelling niet meegerekend in de beoordeling van de toets.

Bijlage 2: Periodisering aangepast programma Frans of Duits

<p>Rapport periode 1</p>	<p>Reguliere lesprogramma</p> <ul style="list-style-type: none"> • de leerling volgt het volledige programma • de lln. maakt de toetsen (proefwerken en SO's) • de leerling krijgt en gebruikt de compensatiemiddelen waar hij / zij recht op heeft binnen het dyslexie beleid van het HVC • de leerling maakt gebruik van de voor hem / haar aangeschafte extra hulpmiddelen (laptop I-pad) • de leerling krijgt eventueel extra begeleiding van de vakdocent(en). <p>Aan het einde van rapportperiode één (1) moet de vakdocent zicht hebben op:</p> <ul style="list-style-type: none"> • de behaalde resultaten beoordelen aan de hand van inzet in de les en de behaalde cijfers • de inzet buiten lessen met vakdocent • het gebruik van de hulpmiddelen • zicht hebben op de hoeveelheid tijd die is besteed aan huiswerk en leerwerk. Dit kan alleen in overleg met het thuisfront. <p>Wanneer blijkt dat de leerling matige resultaten scoort ondanks een goede inzet en dat de leerling onevenredig veel tijd en energie moet besteden aan het vak FA / DU dan wordt het lesprogramma DU / FA aangepast voor rapportperiode twee (2).</p>
<p>Rapport periode 2</p>	<p>Maatwerk tijdens lesprogramma</p> <ul style="list-style-type: none"> • de leerling volgt de lessen FA / DU en krijgt een programma op maat • de leerling kan bij een aangepast programma voor FA of DU geen FA of DU kiezen in het derde leerjaar • de leerling met dispensatie / aangepast programma kan bij doorstroom vanuit de mavo naar de havo of vanuit de havo naar het vwo niet kiezen voor het vak waarvoor dispensatie of aangepast programma verleend is. • de cijfers van de eerste periode vervallen. Hierdoor hebben ze geen invloed op bevordering naar een volgend leerjaar <p>Voorbeelden van aanpassingen in het programma zijn bijvoorbeeld:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vermindering van maak -en leerwerk • maatwerk bij lesstof • maatwerk bij toetsen <p>Wanneer blijkt dat ook dit programma te zwaar is voor de leerling en dat onevenredig veel tijd en energie kost dan kan besloten worden tot een vrijstelling voor FA of DU voor rapportperiode drie (3).</p>
<p>Rapport periode 3</p>	<p>Volledige vrijstelling</p> <ul style="list-style-type: none"> • de leerling kan bij een volledige vrijstelling voor FA of DU geen FA of DU kiezen in het derde leerjaar • de vrijstelling kan alleen gegeven worden voor FA of DU. • De leerling volgt wel de lessen maar werkt daar aan andere talen • De leerling krijgt een vervangende opdracht gericht op de Franse of Duitse taal en cultuur. <p>Bij een aangepast programma en of volledige vrijstelling kunnen de behaalde resultaten niet mee genomen worden bij de bevorderingsrichtlijnen.</p>

Bijlage 3: Digitale Dyslexie Ondersteuning:

In de les:

- De leerling is zelf verantwoordelijk voor het meenemen van de laptop/IPad met opgeladen accu, oortjes en de digitale boeken en werkboeken naar de les.
- De laptop/IPad is verbonden met internet via het eigen Eduroam account.
- Werkt de laptop niet naar behoren of is de accu leeg of heeft de leerling geen oortjes / hoofdtelefoon bij zich, dan gebruikt de leerling de gewone boeken. Deze dienen dus op school in de kluis te liggen of in de tas.
- Tijdens de les leest de leerling m.b.v. de oortjes mee en maakt opdrachten in het digitale werkboek en/of maakt aantekeningen in een tekstbestand/schrift.
- De leerling mag tijdens de les de laptop niet gebruiken voor niet gerelateerde leszaken.
- De docent controleert het huiswerk indien digitaal gemaakt, online, op de laptop of iPad.

Tijdens een toets:

Een leerling met een dyslexieverklaring heeft recht op gebruikmaking van een voorleesprogramma, als ook de mogelijkheid om toets antwoorden digitaal in te vullen en aan te leveren.

De volgende afspraken zijn van toepassing:

- De leerling geeft het minimaal 1 week van tevoren aan als deze de toets wil maken met gebruikmaking van het voorleesprogramma bij de docent die de toets heeft opgegeven.
- De docent die de toets opgeeft, zorgt voor een exemplaar van de toets in PDF formaat.
- De toets wordt gemaakt op een door het HVC aangeleverde laptop waarop ingelogd wordt in de toets account.
- De toets wordt door de surveillerende docent aangeleverd op usb-stick.
- Antwoorden mogen gegeven worden op papier, in het pdf bestand of in een word document.
- Wanneer er gekozen is antwoorden digitaal in te vullen, wordt het bestand inclusief antwoorden aan het einde van de toets opgeslagen op een door de docent aangeleverde usb-stick.

